

Protestant Theological University

Review of: Tamme Spoelstra, Verbondsonderwijs. Geschiedenis van gereformeerd-vrijgemaakt onderwijs in Nederland tot 1985

van Klinken, G.J.

Published in:

DNK Documentatieblad Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800

Published: 01/01/2018

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Klinken, G. J. (2018). Review of: Tamme Spoelstra, Verbondsonderwijs. Geschiedenis van gereformeerd-vrijgemaakt onderwijs in Nederland tot 1985. *DNK Documentatieblad Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800, xli(88)*, 67-68.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

en 395, noot 211), laat de auteur echter onbeantwoord. Wel gaat zij in dit hoofdstuk expliciet in op het seksueel misbruik en fysiek geweld waaraan een aantal SCJ-leden zich met name in Heer schuldig heeft gemaakt (p. 121-126). Hiervoor kon zij onder meer gebruik maken van een vertrouwelijk rapport *In de fout* uit september 2011. Dat siert de opdrachtgever, die ten aanzien van deze voor de congregatie weinig verheffende problematiek klaarblijkelijk voor een zo groot mogelijke transparantie wilde kiezen. Niet geheel duidelijk is echter wat de auteur bedoelt met “klachten over zestien paters en broeders...” op p. 122 en “zestien meldingen over SCJ-broeders...” op p. 123.

Smulders heeft met haar boek een goed evenwicht weten te creëren tussen de aandacht voor de SCJ-provincie als geheel en het apostolaatswerk van individuele SCJ-ers die daarmee het gezicht van deze provincie naar buiten toe hebben bepaald. Wat die profilering naar buiten toe inhoudt, krijgt een kernachtige verwoording in de titel van dit boek: *Midden tussen de mensen*. Met de foto op de vooromslag: een havenaalmoezenier samen met enkele arbeiders (?) op een schip in de Rotterdamse haven, wordt dit nog eens extra onderstreept. Anderzijds is de keuze van een foto van het zee-liedenwerk voor de omslag niet echt representatief voor het SCJ-werk. Het betreft hier namelijk een apostolaat dat vanaf 1924 eerst alleen in Rotterdam en vanaf 1926 (en niet 1932 zoals Smulders stelt) ook in Amsterdam werd uitgeoefend door minderbroeders-kapucijnen (OFMCap). De SCJ nam dit werk in 1934 van de kapucijnen over, althans in Rotterdam. In Amsterdam, waar in 1934 een wereldheer havenaalmoezenier werd, gebeurde dat pas in 1964. Maar het waren de kapucijnen, die de basis hebben gelegd voor dit ‘vrij gevaarlijke en vreemdsoortige apostolaat’ waarbij de SCJ tot 1996 betrokken is gebleven. Ook op andere terreinen lopen er lijnen tussen het apostolaat van de OFMCap en de SCJ zoals bij de emigrantenzorg in Canada en het missiewerk op Sumatra. *Midden tussen de mensen* is daarmee een kwalificatie die niet enkel voor de SCJ opgaat. –

¶ Tamme Spoelstra, *Verbondsonderwijs. Geschiedenis van het gereformeerd-vrijgemaakte onderwijs in Nederland tot 1985* (AD Chartasreeks nr. 31). Uitgeverij De Vuurbaak, Barneveld 2017 349 p. ISBN 978 90 5560 523 1. €24,75.

¶ Gert van Klinken

Dit boek vormt de handeseditie van het proefschrift waarop de auteur in december 2016 promoveerde aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Het onderwerp is tweeledig van aard. Onder de loep genomen wordt het vrijgemaakt gereformeerd onderwijs, als wettelijk erkende zelfstandige richting binnen het Nederlandse onderwijs.

Dat betekent een keus voor een dubbele invalshoek. Allereerst komt de perceptie van de vrijgemaakte gereformeerden aan de orde. Zoals bekend maakten zij zich in 1944 als gevolg van een conflict over verbond en doop los van de Gereformeerde Kerken in Nederland, om zelfstandig door te gaan als de vrijgemaakte GK. Die keus impliceerde al spoedig het opstarten van eigen scholen, los van wat er in Nederland al aan protestants-christelijk onderwijs bestond.

Met hun organisatievermogen en bevoegdheid oogstten de vrijgemaakte gereformeerden bewondering. Die lof gold veel minder voor de retoriek van hun persorganen. Galmende kanseltaal leek daar schering en inslag, bitter jegens alles wat gedacht werd van de ‘ware’ lijn af te wijken. In *DNK* heeft al menig auteur daarover al eens verbazing uitgesproken. Spoelstra is zich evident van deze gevoeligheid bewust. Hij presenteert zich aan de lezer als een betrokken pleitbezorger van het vrijgemaakt gereformeerde schoolsysteem (waarin hij na vele jaren docent geschiedenis geweest is zijn, thans werkt als programmacoördinator van Hogeschool Viaa), maar niet als een vertegenwoordiger van de zo menigmaal bekritiseerde retoriek. Integendeel zelfs. Spoelstra hanteert een schema waarin de bronnen voorop staan en waarop de interpretatie volgt. Dat gebeurt in een rustige, informerende stijl, die behoedzaam toewerkt naar een eigen standpunt. Hij omschrijft het onderwerp van deze dissertatie als een ‘zoektocht naar nieuwe concepten voor de mogelijkheden en grenzen van een kerkelijk-theologische zelfstandige richting in het onderwijs’ (p. 13). Daarbij speelt tevens de vraag in hoeverre dit onderwijs door de staat gebruikt mag worden om een gewenste

vorm van burgerschap te bevorderen (p. 15).

Bij de beantwoording blijkt het inderdaad om mogelijkheden én om grenzen te gaan. Het vrijgemaakt gereformeerde onderwijs benut een gegeven vrijheid, maar binnen de grenzen die de wetgever stelt en altijd óók met het oog op een maatschappelijke verantwoordelijkheid. De Grondwet van 1917 bracht immers niet enkel de gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs, maar bevestigde tevens nadrukkelijk dat de didactische kwaliteit van de christelijke school onder toezicht stond van de overheid. Zoals opgemerkt door James Kennedy, wilden de vrijgemaakten een tegenstem laten horen tegen de dominante cultuur in naoorlogs Nederland (p. 125). Daarin lag hun vrijheid. De begrenzing, nimmer overschreden, werd aangegeven door wat de wetgever toestond.

Spoelstra heeft er een mooi boek van gemaakt, met een nuttig overzicht van de protestants-christelijke onderwijsgeschiedenis in het algemeen, kaarten en tabellen. Intrigerend blijft het verschil tussen de soms heftige citaten uit de jaren vijftig en zestig, en de zoveel rustiger toon van Spoelstra zelf. Duidt dit op een generatieverschil tussen vrijgemaakten? En zo ja, wat zijn de oorzaken daarvan? Wanneer voltrok zich de omslag? In dit opzicht zou het nuttig zijn om het verhaal ook nog eens te vervolgen ná 1985. –

License and Permissible Use Notice

These materials are provided to you by the American Theological Library Association, operating as Atla, in accordance with the terms of Atla's agreements with the copyright holder or authorized distributor of the materials, as applicable. In some cases, Atla may be the copyright holder of these materials.

You may download, print, and share these materials for your individual use as may be permitted by the applicable agreements among the copyright holder, distributors, licensors, licensees, and users of these materials (including, for example, any agreements entered into by the institution or other organization from which you obtained these materials) and in accordance with the fair use principles of United States and international copyright and other applicable laws. You may not, for example, copy or email these materials to multiple web sites or publicly post, distribute for commercial purposes, modify, or create derivative works of these materials without the copyright holder's express prior written permission.

Please contact the copyright holder if you would like to request permission to use these materials, or any part of these materials, in any manner or for any use not permitted by the agreements described above or the fair use provisions of United States and international copyright and other applicable laws. For information regarding the identity of the copyright holder, refer to the copyright information in these materials, if available, or contact Atla using the Contact Us link at www.atla.com.

Except as otherwise specified, Copyright © 2022 Atla.